

פתיתין ושלמין

רש"י מפרש דרב הונא ור' יוחנן מיירי בשאין שם גדול, ומוכח דרב הונא לית ליה מעלת שלם כלל, ומש"א רב הונא שמברך על הפתיתין היינו אם ירצה, דלא הפתיתין ולא השלמים יש להם מעלה.

ונראה דרש"י לשי' דהגמ' קאמר בהמשך דלכו"ע פרוסה של חיטין קודמת לשלימה של שעורים, דחשוב עדיף משלם. וקאמר ר' ירמיה בר אבא דתלוי במחלוקת ת"ק ור' יהודה אם תורמין בצל שלם או בצל גדול. ורש"י מפרש דבצל גדול היינו שיש בו יותר מהקטן, וזהו כל מעלתו. (ודלא כתוס' שמפרשים דבצל גדול הוא טוב יותר.) ומבואר דהחשיבות דגדול דומה להחשיבות דחיטין, וממילא דכיון דסתמא דהש"ס קאמר דלכו"ע פרוסה של חיטין עדיפה משלם, א"כ ה"ה דפרוסה גדולה עדיפא מפת שלם קטן, ואפילו לר' יוחנן. ומוכח א"כ דר' יוחנן שאמר דמברך על השלם מיירי בדליכא גדול. ומיניה דרב הונא דאמר שמברך על הפתיתין ג"כ הכונה אפילו כשאינם גדולים, דלית ליה מעלת שלם כלל.

ונראה עוד דמזה גופא למד רש"י דפת גדול הוא מעלה, והרי מנ"ל לרש"י זה כיון דלפירושו אינו מבואר בסוגיא, אלא משום שלמדו מבצל גדול.

ב. והנה רש"י כתב על דברי רב הונא דאם יש שם גדול מברך עליו. ומשמע דלר' יוחנן מברך על השלם אפילו כשיש שם גדול. וכן כתבו התוס' אליבא דרש"י. וצריך לבאר מנ"ל לרש"י הא כיון דר' יוחנן ורב הונא לא דברו כשיש שם גדול. אבל נ"ל ברור בכונת רש"י, דהנה זה ודאי דגדול הוא מעלה כדחזינן דלר' יהודה תורמין בצל גדול, ורש"י הרי מפרש דהיינו משום שיש לו מעלת גדול. (ודלא כתוס' דבצל גדול הוא טוב.) וממילא דלרב הונא דשלם אינו מעלה כלל ע"כ אם יש שם גדול עליו הוא מברך.

אבל לר' יוחנן אם יש שם שלם וגדול איזה עדיף, זה תלוי בביאור דברי הת"ק דתורמין בצל שלם. דאם טעמא דת"ק משום דשלם עדיף מגדול (וכמו שפי' ר' ירמיה בר אבא) א"כ ע"כ דשלם עדיף מגדול. אבל לסתמא דהש"ס דטעמא דת"ק משום שמתקיים, וחשוב עדיף משלם (ולכן מברך על פרוסה של חיטין קודם שלימה של שעורים), א"כ גדול עדיף משלם. (שהרי לרש"י גדול הוא חשוב.) וא"כ לר' יוחנן לא מכרעא מילתא אם שלם עדיף מגדול או להיפך, ותלוי במחלוקת סתמא דהש"ס עם ר' ירמיה בר אבא בביאור טעמא דת"ק.

אבל רב הונא דלי"ל מעלת שלם כלל צ"ל דמפרש דטעמא דתורמין בצל שלם אינו משום מעלת שלם כ"א משום שמתקיים, וכסתמא דהש"ס, וכדלא כר' ירמיה בר אבא. ור' ירמיה בר אבא דאמר כתנאי כו' היינו אליבא דר' יוחנן.

ולר' ירמיה בר אבא ר' יוחנן למד מעלת שלם מת"ק, דזהו טעמא דת"ק דתורמין בצל קטן שלם, אבל לסתמא דהש"ס דטעמא דת"ק משום שמתקיים, ומ"מ ס"ל לר' יוחנן דיש מעלה בשלם (כשאינן שם גדול), צ"ל דר' יוחנן מסברא למדה.

נמצא דלרב הונא שלם אינו מעלה כלל, ות"ק דקאמר דתורמין בצל שלם היינו משום שמתקיים. ולדידיה אם יש שם גדול בודאי עליו הוא מברך, דגדול בודאי הוא מעלה, כדחזינן מדברי ר' יהודה, וגם ת"ק לא אשכחן דפליג אלא משום שמתקיים. אבל ר' יוחנן אמר ששלם הוא מעלה, אלא שאינו ברור אם הוא יותר מעלה מגדול, ותלוי במחלוקת ר' ירמיה בר אבא וסתמא דהש"ס. ולכן בדברי רב הונא נקט רש"י בפשיטות דאם יש שם גדול עליו הוא מברך, ואילו בדברי ר' יוחנן לא פירש רש"י כלל מה יהיה הדין אם יש שם גדול, כיון דתלוי במחלוקת המתבארת בהמשך הסוגיא.

ג. ויל"ע למה לא פרש"י דרב הונא ור' יוחנן מיירי כשהפתיתין גדולים מהשלמין, ורב הונא ס"ל דמברך דוקא על הפתיתין דגדול עדיף, ור' יוחנן ס"ל דמברך על השלימה דשלם עדיף. ומה דמודה ר' יוחנן בפרוסה של חיטין הוא ענין אחר דמעולה באיכות וזה עדיף משלם ומגדול. וכשאמר ר' ירמיה בר אבא כתנאי היינו דרב הונא ור' יוחנן הוו כתנאי, דר' יוחנן כת"ק ורב הונא כר' יהודה. והגמ' שדחה דלא היא היינו דרב הונא מצי למימר דכו"ע סבירא להו כותי' דגדול עדיף משלם, וה"ט דת"ק משום דמתקיים. וזה לכ' פירוש מרווח.

והיה אפשר דשמיע לי' לרש"י מלשון רב הונא שלא אמר דמצוה מן המובחר לברך על הפתיתין (כלשון שאמר ר' יוחנן דשלימה מצוה מן המובחר) ש"מ דרב הונא אם רצה קאמר. אבל הב' נועם מאירפלד נ"י העיר דקשה לדייק כן דהרי הגמ' קאמר דפרוסה של חיטין ושלמה מן השעורים מברך על החיטין, ולא קאמר בלשון מצוה מן המובחר, אף דבודאי הכונה דמברך דוקא על החיטין (דהרי ר' ירמיה בר אבא מוקי לה כר' יהודה דחשוב עדיף), הרי דאין שינוי הלשון דיוק.

ושי"ל דאילו היתה כונת ר' ירמיה בר אבא דר' יוחנן ורב הונא כתנאי, ור' יוחנן כת"ק ורב הונא כר' יהודה, א"כ כשבא סתמא דהש"ס לדחות התליה הו"ל לומר בלשון זה "אמר לך רב הונא אנא דאמר אפילו כת"ק...". ומדלא אמר בלשון זה ש"מ דמש"א ר' ירמיה בר אבא כתנאי לא קאי אר' יוחנן ורב הונא אלא על סברת סתמא דהש"ס דלכו"ע של חיטין עדיף, ומזה מסתעף כל פרש"י וכנ"ל.

ד. ובהמשך קאמר רנב"י דיר"ש יוצא ידי שניהם ומניח פרוסה בתוך שלימה ומברך. ופרש"י יצא מחלוקת ר' יוחנן ורב הונא. והנה ע"כ דמייירי בשהפרוסה גדולה דאל"כ לכו"ע יכול לברך על השלימה. ויק' הרי כשהפרוסה גדולה א"כ לדעת סתמא דהש"ס לכו"ע חשוב עדיף משלם ואפילו לר' יוחנן, ויברך על הפרוסה. וצ"ל דרנב"י כר' ירמיה בר אבא דטעמא דת"ק משום ששלם עדיף מגדול. והיינו אליבא דר' יוחנן, אבל לרב הונא בודאי שלם אינו מעלה כלל, וטעמא דת"ק משום שמתקיים, וזהו דקאמר רש"י שיוצא ידי ר' יוחנן ורב הונא. נמצא שלדעת רנב"י ור' ירמיה בר אבא מחלוקת ר' יוחנן ורב הונא הוא בזה גופא אם טעמא דת"ק משום שמתקיים או משום ששלם עדיף.

ויל"ע למה פרש"י כן דידי שניהם היינו ידי ר' יוחנן ורב הונא, ולמה לא פירש דידי שניהם היינו ידי ר' ירמיה בר אבא וסתמא דהש"ס שנחלקו אליבא דר' יוחנן. ובפרט למה שכתבו תוס' וש"ר דהלכה כר' יוחנן נגד רב הונא. ואפשר דרש"י לית ליה כלל זה. וצ"ע.